

НАЦИОНАЛЕН ВЕСТНИК

ТРАКИЯ

Брой 22 • год. ХСV • 30 ноември 2017 г. • цена 0,40 лв.

www.stdbg.org

НОВИ МЛАДЕЖКИ ТРАКИЙСКИ ДРУЖЕСТВА

Заседание на НС на ТМСБ

ДЕСИСЛАВА НИКОЛАЕВА

На 11.11.2017 г. в Ивайловград бе проведено заседание на НС на Тракийския младежки съюз в България (ТМСБ) към СТДБ, при следния дневен ред: 1. Отчет за дейността на ТМСБ за периода 13.05.–11.11.2017 г. 2. Приемане на Националната програма на ТМСБ за 2018 г. 3. Организационни въпроси 4. Разни

Гости на заседанието бяха Красимир Премянов – председател на СТДБ, чиято съставна структура е ТМСБ, Краснодар Беломорски – заместник-председател на ЦР на Съюза, Хубен Стефанов – член на ВК, Георги Анастасов – член на ВК и председател на тракийско дружество „Родопи“ – Асеновград, младежи от тракийските младежки дружества в Димитровград, Стара Загора, Созопол, Перник, Харманли, Свиленград, Хасково, гости от

Бургас, Варна и др. Участие в заседанието взеха членовете на Националния съвет на ТМСБ и упълномощени младежи от тракийските младежки дружества в страната. Председателят на СТДБ приветства участниците в заседанието и пожела успешна работа. Заседанието започна работа, председателствано от Цанко Атанасов – съпредседател на ТМСБ. Отчетът беше наситен със събития, въпреки краткия период. За

ския въпрос в българските училища и др.

Непосредствено преди заседанието на НС бе учредено най-новото младежко дружество – „Таньо войвода“ при тракийско дружество „Родопи“ – Асеновград. Младежите избраха име и адрес на дружеството си, приеха да спазват статута на ТМСБ и устава на СТДБ, както и другите вътрешни актове като неразделна част от организацията. За председател бе избрана Елена Камбурова, а за секретар Валентина Хаджиниколова. Съпредседателят на ТМСБ Десислава Костова поздрави асеновградските младежи с приемането им в тракийското семейство. Младежите от Асеновград получиха и първата си задача – да запишат химна на ТМСБ от 1937 г. по автентичен текст и музика, и да го изпълнят на някое от националните мероприятия на ТМСБ.

Съвсем по младежки, вечерта приключи с много песни и танци, в които особено се отличиха гостите – Сезгин Каравели – Асеновград, Жельо Костадинов – Созопол, Николай Хаджиев – Стара Загора. Председателят на тракийско дружество „Родопи“ – Асеновград Георги Анастасов поздрави присъстващите с изпълнение на родопска гайда.

На следващия ден всички младежи поднесоха цветя пред паметната плоча на войводата Яни Попов.

2018 г. – ЮБИЛЕЙНА ЗА ТРАКИЙСКИЯ ЖЕНСКИ СЪЮЗ

На 18 ноември т.г. в тракийския дом в Стара Загора бе проведено заседание на НС на Тракийския женски съюз в България (ТЖСБ) към СТДБ, при следния дневен ред: 1. Приемане на Националната програма на ТЖСБ за 2018 г. 2. Организационни въпроси 3. Разни. Гости на заседанието бяха Красимир Премянов – председател на СТДБ, чиято съставна структура е Тракийския женски съюз, и Краснодар Беломорски – заместник-председател на ЦР на Съюза. В работата на заседанието участваха члено-

Заседание на НС на ТЖСБ

вете на НС на Тракийския женски съюз и представителки от тракийските женски клубове и секции от Стара Загора, София, Созопол, Харманли, Хасково, Димитровград, Свиленград, Русе, Айтос, Карнобат, Пловдив, Бургас, Варна и др.

Заседанието беше открито и председателствано от Елена Мурджева, съпредседател на ТЖСБ. Ваня Мечева – съпред-

седател на ТЖСБ представи на вниманието на присъстващите националната програма за 2018 г., която е посветена на 85 години от създаването на Тракийския женски съюз в България. Част от амбициозните задачи, залегнали в програмата предвиждат проучвателска работа и издаване със съдействието на ТНИ и СТДБ на сборник, посветен на известни жени-тракийки, допринесли с професионалната и обществената си дейност за тракийската кауза;

Продължава на 2-а стр.

„ПОВДИГНЕТЕ ГОРДО ПОКРУСЕНИТЕ ЧЕЛА...“

110 ГОДИНИ ОТ ГИБЕЛТА НА ЛАЗАР МАДЖАРОВ

На стр. 3

КОНФЕРЕНЦИЯ, ПОСВЕТЕНА НА 85-АТА ГОДИШНИНА НА ПРОФ. ДЕЛЧО ПОРЯЗОВ

На 21 ноември т.г. се състоя конференция на тема: „Съвременният неолиберализъм и бюджетната политика на България: тенденции и перспективи“, чиито организатори бяха Съюзът на икономистите в България (СИБ) и Федерацията на научно-техническите съюзи. В конференцията участваха и представители на Съюза на тракийските дружества в България.

Участниците в конференцията обсъдиха оценки и мнения за актуални аспекти на съвременния икономически неолиберализъм и отражението му върху заетостта, инвестициите, стопанския растеж, доходите и икономическото неравенство в национален и сравнителен европейски контекст. В първата сесия на конференцията доклад изнесе чл. кор. проф. д-р Васил Проданов – директор на Тракийския научен институт. Конференцията бе посветена на честването на 85-ата годишнина на проф. д-р Делчо Порязов – почетен председател на СИБ с признание за приноса му към българската наука.

Проф. д-р Делчо Порязов е завършил Стопанската академия „Д. А. Ценов“ в Свищов. На 38 години става професор и получава почетно звание „заслужил деятел на науката“. Бил е ръководител на катедра „Финанси и кредит“, декан на Финансовия факултет, заместник-ректор и ректор на Стопанската академия в Свищов. Специализирал е финанси в Сорбоната, Париж, и във Финансовата академия в Москва. През 80-те години е бил заместник-министър на финансите. От началото на 1989 г. е представител на България и вицепрезидент на Международната банка за икономическо сътрудничество в Москва.

Продължава на 2-а стр.

ПАРАКЛИС В АРМАГАНСКАТА ДОЛИНА

Надали има по-голямо човешко удовлетворение за тракийците от Хасково от това, че след 104 години поставиха в Армаганската долина – Гърция, параклис в памет на невинните жертви от Беломорска Тракия, поели пътя на спасението към България.

Волята на тракийци да реализират това високопатриотично дело (повече от три години) даде резултат – изграден бе този параклис на забравата.

Може би поколенията ще забравят имената на дарителите на параклиса – Вълчо Баланов, Анета Георгиева и Никос от Гърция, но построеното ще напомня, че невинните жертви не са забравени, че свободата е най-ценното нещо за човека, но нейната цена е най-висока.

ЗА ОБЩЕСТВЕНИКА И УЧЕНИЯ

ХРИСТО ГИНЕВСКИ

(1943–2017)

ГЕОРГИ МИТРИНОВ

Наскоро при нелеп пътен инцидент загина Христо Гиневски – общественик и учен от гр. Смолян. Когато си отиде без време един деен човек, пълен с енергия и с планове, които осъществява, въпреки икономически кризи, трудности и какви ли още не условия, съпътстващи битието ни, безспорно загубата е голяма. А такива хора, за съжаление, вече не се срещат често. Останаха неосъществени куп негови идеи, свързани с научни изследвания и с обществени дейности в Смолян, Смолянско и Родопите като цяло. Роден е през 1943 г. в Устово, днес квартал на гр. Смолян, и целият си съзнателен живот посвещава на своя роден край. Неминуемо трябва да се спрем на научната дейност на доц. д-р Христо Гиневски. Факт е, че той доби научното си звание и степен като учен в Смолян, а не в някой голям университетски център в страната. Още с първата си книга „Родопското Възраждане“ (Смолян, 1994, 168 с.) даде заявка за сериозна научна разработка. В нея се разглеждат обществено-икономическите предпоставки за началото на Възраждането в Среднородопието; развитието на просветното дело през първата половина и началото на втората половина на XIX в.; църковно-националните борби в периода 1856–1873 г. Приложеният справочен апарат показва обхватността на труда. В Приложението са включени документи за Възраждането в Среднородопието, свързани с борбите за църковна независимост, с икономическото положение на местното население. Така родопската историография за пръв път се сдоба с едно цялостно изследване за периода на Възраждането в Среднородопието, с изчерпателна фактология, черпена от дотогавашни публикации и от български архивохранилища. То по достойнство бе оценено от специалистите. За него проф. Петър Петров споделя в предговора си: „Книгата на Христо Гиневски запълва една съществена празнота както в родопската проблематика, така и в общобългарската историческа литература. Защото трябва да си признаем, че българските обществени науки и преди всичко историята все още не са издирили всички извори и документи за Родопите, не са изследвали в достатъчна степен миналото на този български край, не са посочили мястото и ролята му в нашата

национална история. Поради всичко това на книгата на Христо Гиневски трябва да се гледа като на успешен опит за разработване на един наистина важен въпрос както от историята на Родопите, така и на общата българска история“.

Веднъж поставил основите на своите научни дирения, свързани с темата за среднородопското Възраждане, Христо Гиневски продължи да проучва, да издирва архивни документи, което доведе до появата на следваща негова книга, посветена на среднородопската възрожденска интелигенция. В изследването „Родопската интелигенция през Възраждането“ (Смолян, 2001, 223 с.) детайлно е разглеждана темата за времето, в което се появява и формира среднородопската възрожденска интелигенция. Отделни глави са посветени на среднородопското духовенство и на учителството, както и на други представители „на духовния труд в Средните Родопи“. В друга глава са представени „личностите на среднородопското Възраждане“. Включени са данни за живота и дейността на дейци като йеромонах Григорий (поп Глигорко), на Кирик и Илия Бялковски, Сава Стратев (Келеш Саващо) от Устово, на Марин Караджов от Чепеларе, на Яков Змейкович, учителствал в с. Еникьой, Ксантийско и Дарьдере (дн. Златоград) и др. Това е пръв опит в изследванията, посветени на среднородопското Възраждане, да се представят обобщени данни за неговите ярки представители, за живота и обществената им дейност. Представява интерес мнението на родопския писател Николай Хайтов за книгата. В предговора, озаглавен „По верен път“, той споделя: „Новият научен труд на Христо Гиневски „Родопската интелигенция през Възраждането“ не е особена изненада за онези, които познават предишните му две книги, посветени горе-долу на същата проблематика. Но нека да сме точни – изненадата надминава очакването“. Накрая отбелязва: „Книгата на Гиневски е крачка във върна посока и той трябва да я продължи, тъй като читаещата публика очаква пълно разкриване истината за миналото на планината. Мъчна задача, но хубава, смислена! С този труд Гиневски ни дава надежда, че може да я свърши. Така че – на добър час!“

По-нов етап в творческите дирения на учения е трудът му „Миналото на Средните Родопи. XIX – на-

чалото на XX в. Възраждане“ (Варна, 2008, 250 с.). В него среднородопското Възраждане е разглеждано по цялостно, като са включени нови данни за стопанския и културен живот в района; за църковно-националните борби и за спецификата им; за просветното движение. Неслучайно проф. Пламен Митев е озаглавил предговора си към книгата „Принос в изучаване миналото на Средните Родопи“. В него той споделя: „Трудът на Христо Гиневски

Двата тома на монографията за Устово

е изграден на основата на богат и разнообразен изворен материал... Специално внимание заслужава обстоятелството, че немалка част от това документално богатство... Христо Гиневски е издирил сам и негова безспорна заслуга е, че чрез монографията си той го включва в научно обръщение“. В заключение е отбелязано: „Христо Гиневски е автор и на други исторически съчинения, но с настоящото заглавие той не само продължава да изследва този важен период от миналото на планината, но и да внася сериозен на-

учен принос в ценностното му изясняване, но с мястото му в общонационалната история“. Родопският изследовател посвещава отделна глава на „късното Възраждане в Среднородопието“, което според него обхваща периода 1878–1912 г. В раздел Приложения са представени нови архивни документи, свързани с Възраждането в краищата. Книгите, посветени на среднородопското Възраждане показват неговата специфика. Те запълват една голяма

празнина в проучванията по темата и превръщат автора им в най-добрия изследвач на Възраждането в Среднородопието. Днес който и да се захване с проучвания по темата, трябва да се запознае с изследванията на Христо Гиневски. Факт е, че неговите монографични изследвания, както и многобройните му публикации, са важен източник на данни, на обобщени наблюдения и аргументирани заключения за специфичните за този край на българската етническа територия възрожденските процеси, които са се разви-

вали. Към големите постижения на историка от Устово несъмнено трябва да се включи и двутомната селищна монография „Миналото на Устово“ (Смолян, 2012, Т. 1, 306 с., Т. 2, 334 с.). Цяла плеяда възрожденски дейатели и ярки представители на среднородопската интелигенция, каквито се явяват например родоповедът Стою Н. Шишков, етнографът Анастас Примовски, езиковедът Анастас Саламбашев, преводачът Николай Вранчев и др., са описали историята на селищното родопско селище в свои публикации, но никой така и не успя да събере тоя

обмен материал и да го оформи в селищна монография. Използвайки всичко стойностно и приносно от тия изследвания и публикации, Христо Гиневски успя да оформи и публикува това като история на знаковото за среднородопската история селище Устово. В предговора си към книгата acad. Георги Марков отбелязва: „Най-сетне Устово има своята цялостна история, написана научно, обективно, но и увлекателно, съдържаща имена на видни личности и значими събития в Средните Родопи, а и с национални измерения... Тази книга с право може да бъде подредена до постиженията на краезнанието, както и да се оцени като принос в българската историография“. И наистина в двутомното издание са намерили място всички важни събития в историята на Устово, досегашните данни за възникването на селището, за неговите имена и др. Представени са устовци, оставили следа в местната история, от най-големите фигури като родоповедът Стою Шишков, водачът на борбата срещу Гръцката патриаршия в Среднородопието Келеш Саващо, възрожденецът Кирик Бялковски и много други, до обикновените устовци като Стана Мавродиева, определена от автора като феномен, които със своето трудолюбие и предприемчивост винаги ще бъдат пример за потомците. Няма как да не се отбележи, че представянето на изключително богатата историята на знаковото селищно селище Устово е задача твърде отговорна и

трудоемка, но Христо Гиневски успя да се справи успешно с нея. За съжаление, останаха неосъществени ред интересни негови проекти, свързани с проучване историята Устово и на Среднородопието като цяло.

Една народна мъдрост гласи, че под една мишица две дини не се носят. Но нашият герой напълно я опровергаваше. Той бе председател на Дружеството на историците в гр. Смолян, регионален ръководител бе на читалищния съюз в Среднородопието, член на Съюза на българските журналисти, а също и член на Върховния читалищен съюз. Регионален ръководител бе на Съюза на тракийските дружества в България, активен член на Дружба „Родина“. Често се случваше като отиде например на заседание на читалищните дейатели в някое селищно селище от района, да обсъди работата на местното тракийско дружество, да се запознае с дейността на местни краеведи, да уговори публикуването на краеведчески материали на страниците на сп. „Родопи“ и да свърши още куп работи. Динамиката и оперативността бяха присъщи за работата му. Ако има работа в столицата, ще вземе най-ранния автобус от Смолян, по пътя ще си уговори освен насрочените срещи, и други, та да може да свърши колкото може повече работа и да се прибере в Смолян с последния за деня автобус, защото на следващия ден го чакат други задачи за решаване. Неизчерпаема енергия и оптимизъм лъхаше от цялото му поведение. Беше всеотдаен в работата си. Не отказваше участие при покана не само на научни конференции, но и на сбирки на отделни читалища по селата в района, на представяне на нови книги, на важни за Смолян, както и за отделни селища събития.

Включваше се активно в работата на Тракийската организация. По негов почин, след избирането му за регионален ръководител, беше активизирана работата на тракийските дружества в Смолянско. Последната му научна изява бе на проведена в дните на събора на Петрова нива, това лято, научна конференция.

Продължава на 4-а стр.

СВЕТОЗАР КАЗАНДЖИЕВ ПРЕДСТАВИ НОВАТА СИ КНИГА „МИЛОСТ“

Книгата „Милост“ на Светозар Казанджиев, издадена от „Български писател“, съдържа 43 кратки разказа с подзаглавие „Истории за разказване“. Тя бе представена на 15 ноември т.г. в Тракийския дом в София. Премиерата бе организирана от Съюза на българските писатели, Клуба на дейците на културата в Смолян и СТДБ. От името на СТДБ и клуб „Родопи“ Величко Пачилов приветства автора Светозар Казанджиев, редактора Здравка Евтимова, представителя на издателство „Български

писател“ Димитър Христов, и присъстващите на премиерата. Книгата бе представена с вълнуващо слово от Здравка Евтимова, която даде висока оценка на „историите за разказване“ на Светозар Казанджиев. В предговора на сборника тя пише: „Четейки някои разкази, имам чувството, че Светозар Казанджиев пише със собствената си кръв. Това не са измислици, които ще прехвърлиш, ще си вземеш още салата и ще забиеш поглед в поредното реалити шоу по телевизията. Това

е светът на България – на онзи прекрасен клоун в цирка, който е способен да накара цял един град да се почувства голям, красив и уникален (Белият лебед), това са истории, в които малките, стъпканите несретници носят светлина и красота...“

И тази книга на писателя е свързана с Родопите. Писана с пълна отдаденост, искреност и любов – от личния спомен, през фантазиите на живота до погледа му в света на Италия, Англия, Америка.

КОНФЕРЕНЦИЯ, ПОСВЕТЕНА НА 85-АТА ГОДИШНИНА...

Продължение от 1-а стр.

Проф. Порязов е бил председател на надзорния съвет на Международната банка за търговия и развитие.

Проф. Делчо Порязов е виден деятел и на тракийското движение, член е на Върховния комитет на СТДБ. Неговото име е знаково в Съюза на тракийските дружества в България. Председателят на СТДБ Красимир Премянов прочете поздравителен адрес към професора, записал завинаги името си сред това на родолюбците, които са оставили трайна диря в родната история. В приветствието се казва:

Уважаеми проф. Порязов, От името на Централното ръководство на Съюза на тракийските дружества в България и лично от мое име приемете най-искрените ни и сърдечни поздравии по повод на 85-та Ви годишнина! Всички ние изпитваме голяма гордост, че сте в нашите редици и удовлетворение от Вашия принос и Вашите качества, които са импулс и компас както за нас, така и за младите поколения тракийци.

Ние, като Ваши съмишленици, високо ценим Вашата целеустременост, интелектуална енергия, воля и упоритост, житейската Ви мъдрост. Възхищаваме се на Вашата неотменна вяроност към идеалите на нашите предци. Затова и Вие за нас винаги ще бъдете пример за това как със

силен дух и горещо сърце трябва да пазим родолюбието и историческата памет като наши най-свети ценности.

Днешният ден е повод да изразя своето и на Централното ръководство на СТДБ уважение и благодарност за Вашия патриотизъм, за предаността Ви към тракийската кауза, за волята Ви да съхраните спомена за нашите деди и да утвърждавате СТДБ като най-голямата и влиятелна обществена гражданска патриотична организация в България.

Благодаря за дълбоката Ви съпричастност с нашата обща цел, към която се присъединявате безкористно и за изпълнението на която неуморно допринасяте с ум, сърце и воля – да бъдем гарант, застъпник и символ на българщината и патриотизма.

Благодаря Ви за неугасимия Ви дух и преданата обич и вяроност към България!

От мое име и от името на Съюза на тракийските дружества в България Ви пожелавам крепко здраве, дълголетие, енергия и сили, за да продължите, със съвети и напътствия, всеотдайно да работите за утвърждаването на тракийската кауза като част от българския национален идеал!

*С уважение
Красимир Премянов
Председател на СТДБ*

Книгата „Благодарствена песен“ на Бисер Киров бе представена в Клуба на дейците на културата в Смолян. Певецът е почетен гражданин на Община Смолян, той бе свързан дълбоко с Родопския край, гробът му е в смоленското село Чокманово. В препълнения салон за книгата говори писателят Светозар Караджов, председател на Клуба на дейците на културата, съпругата на певица Митка Кирова, синът му Бисер Киров-младши, председателят на Общинския съвет Димитър Кръстанов и публицистът Тодор Коруев. Андрей Печилков, който е изследвал архивите, разказа за предците на Бисер Киров – активни участници в националноосвободителните борби, поборници от Вътрешната македонско-одринската революционна организация. Известно е, че Бисер Киров направи паметен знак в Чокманово – камък пробит от меч, който напомня за Илинденско-Преображенското въстание и участието на чокманци в него.

В СМОЛЯН: ПОЧИТ КЪМ БИСЕР КИРОВ

ДОБРИНИ

Легендата на българския футбол Христо Бонев направи поредната добрина, помагайки на свой много добър приятел. Това е спортният общественик №1 в Симеоновград и председател на тракийското дружество в града Росен Бонев. Президентът на симеоновградската борба участва на световното първенство по борба за ветерани в Пловдив. Преди

състезанието обаче лекарите се натъкват на здравословен проблем. Медиците му правят медицински прегледи, снимката му е разчетена като лошо петно в белия дроб. Веднага Росен се обажда на своя приятел Христо Бонев. Зума го свързва с професор д-р Учиков – светило в гръдната хирургия.

Росен Бонев минава на обстоятелни прегледи в Университетската болница „Свети Георги“ и тези

дни бе опериран. Интервенцията, която претърпя националът на ветераните, завърши успешно и той вече бързо се възстановява. Росен похвали пловдивската легенда на футбола Христо Бонев и целия лекарски екип на д-р Учиков.

„Тези хора спасяват животи всеки ден. Ръцете им са златни. Не могат да се намерят думи в такъв момент. Имам чувството, че живея нов живот“, споделя още Росен Бонев.

2018 г. – ЮБИЛЕЙНА ЗА ТРАКИЙСКИЯ ЖЕНСКИ СЪЮЗ

Продължение от 1-а стр.

подготовка за издаването на историята на ТЖСБ, активно участие в подготовката и честването на 26 март и разширяването му от ден до седмица на Тракия; участие в организацията и реализацията на тракийските събори-поклонения; създаване на нови

женски тракийски клубове и секции към отделните тракийски дружества; подпомагане патриотичното възпитание на подрастващите чрез изнасяне на лекции по тракийския въпрос в българските училища, създаване и списване на колонка за дейността ТЖС във вестник „Тракия“ и др. Националната програма

на ТЖСБ бе гласувана и приета единодушно. Тя ще бъде широко застъпена в план програмата на СТДБ за 2018 г. Програмата цели да съдейства за активизиране дейността на Тракийския женски съюз, чиито членове чрез изказванията си показваха, че осъзнават своята отговорна мисия като членове на

национална организация, обърнала поглед не само към историята, но имаща своето място и в дневния ред на съвременна България.

Председателят на СТДБ Красимир Премянов приветства участниците в заседанието и отговори на поставените му актуални въпроси.

„ПОВДИГНЕТЕ ГОРДО ПОКРУСЕНИТЕ ЧЕЛА...“

110 години от гибелта на Лазар Маджаров – български революционер, един от най-значимите дейци на Вътрешната македоно-одринска революционна организация в Одринско

Лазар Иванов Маджаров е български революционер, един от най-видните дейци на Вътрешната македоно-одринска революционна организация в Одринско. Роден е през 1872 г. в село Негован, Лъгадинско, Егейска Македония. Заедно с брат си Атанас Маджаров е отгледан от чичо си архимандрит Иван (Йона) Маджаров, български архиерейски наместник в Солун. В 1892 г. завършва Солунската българска мъжка гимназия, заминава за Свободна България и става учител в Жеравна и в село Рила. През 1897 г. е назначен от Екзархията за главен учител на българските учи-

лица в Лозенград. Влиза във ВМОРО и оглавява местния революционен комитет. Разширява революционната комитетска мрежа в Лозенградско. В 1899 г. става нелегален. Съпровожда Гоце Делчев при обиколката му в Одринско през 1900 г. След Керемидчиоглувата афера застава начело на чета, която възстановява и разширява разбитата комитетска мрежа. През април 1902 г. участва в Пловдивския конгрес на ВМОРО, на който е избран за войвода на Лозенградския революционен район. Делегат е на конгреса на Петрова нива, на който е избран за член на Главното ръководно боево тяло. Участва в

Илинденско-Преображенското въстание като войвода на чета. Преди началото на въстанието, на връх „Марковец“ пред строените четници Лазар Маджаров държи пламенна реч: „Бойни другари, братя. Дойде най-последният ден, който с трепет на сърцата очаквахме. Настана часът, когато ще премерим силите си с нашия вековен тиранин... с грабителя на плода на нашия труд, който разполагаше с имота и безнаказано сквернеше нашата чест... Повдигнете гордо покрусените чела и стъпете здраво на собствените си крака...“

След въстанието укрива организацията в Родопите и Западна Тракия.

На конгреса на Одринския революционен окръг във Варна в 1904 г. е избран за член на задграничното представителство на Одринско. Участва на Рилския конгрес в 1905 г. През 1907 г. Лазар Маджаров обикаля Одринско, въстановайки организацията с цел да се подготви народа за нов бунт. Пътят му пресичат полицейски групи и башибозушки орди. След предателство, на 10 ноември 1907 г. на път за с. Лъджакьой, Дедеагачко, обградени, в неравен бой с врага загиват Лазар Маджаров, заедно с другарите си Петър Василев, Георги Гешаков и Бойко Чавдаров. Така завършва своя жизнен път още един син на България, отдал целия си живот за свободата – големият революционер Лазар Маджаров.

За него Димитър Груев, деец на Вътрешната македоно-одринска революционна организация, пише:

„Лазар Маджаров беше висок, едър мъж... Той малко говореше, повече мислеше. Неговата сила, неговата стихия беше делото... Той беше извънредно честен човек, скромен, мълчалив, с блага душа и мила усмивка, предан до самозабрава на освободителното дело“

Случка от живота на легендарния войвода

КОНСТАНТИН Н. ПЕТКАНОВ

Четите денонощно кръстосват Одринско, подготвят българското население за въстание. От Лозенградско въстаниците събират над триста турски лири от родолюбивия тракийски българин.

Парите се предават на войводата Маджаров. Той ги скътва в кожен кемер, препасва ги около кръста си и една нощ заминава за България. С тия пари той трябва да купи оръжие: пушки и револвери за роба.

След неколкодневно пътуване войводата пристига в София. Оръжие лесно не се набавя, престоява доста време в столицата и един ден осъбва без пукната пара в джоба. На хотел не може да плаща – пренася се в Борисовата градина, прекарва нощите на пейките. Няма стотинка за хляб. Гордостта не му позволява да търси прехраната си от познати.

Кемер с 300 жълтици, препасан около кръста му, но златото на роба не съществува за него, то е дадено в името на свободата и трябва да се пази като зеницата на окото.

Гладът се засилва. Тръгва да търси познати, за да им иска пари за хляб, но никого не среща. Търпи ден, два, седмица, но здравето тяло на горския юнак иска храна.

Случайно среща приятел и му се оплаква. Приятелят е изненадан, не иска да вярва и забелязва на войводата:

– Толкова пари носиш у себе си, а гладуваш! Много ум не се иска – развали една турска лира и ще имаш пари и за хляб, и за всичко.

Лазар Маджаров го прекъсва сърдито: – Тези пари не са мои, те са народни! Дадени са за оръжие, а не за хляб! Сбогом!

Маджаров бърза из софийските улици. Отива в редакцията на в. „Вечерна поща“, намира С. Шангов и му поисква вестници да продава, за да изкара пари за хляб.

Надвечер на пресечката на две улици незабравимият войвода застава на тротоара, държи вестниците и вика с челичния си глас на минавачите:

– „Вечерна поща“! Купете си „Вечерна поща“!... 1942

„Бунт в равнината“, разкази и спомени за Преображенското въстание, С, НК, 1955

Паметната плоча в Кюстендил с името на Лазар Маджаров

Продължение от стр. 3

ЗА ОБЩЕСТВЕНИКА И УЧЕНИЯ...

Раздаваше се, без да се пести. И всичко това правеше с убеждението, че е призван да го направи. Дори в тия трудни от икономическа гледна точка времена той успяваше да организира научни конференции, на които осигуряваше присъствието на учени от БАН и от водещи български висши учебни заведения. Помагаше с каквото може на отделни институции, каквито са селските читалища например, както и на обикновени хора, дори не негови големи приятели: за търсене и намиране на работа, за лекуване при доказали се в професията си лекари и т.н. И всичко това го правеше с добронамереност. Научните спорове водеше без да влиза в остри конфликти с опонентите си, но с на-

длежа аргументация, която може да убеди всекиго. Ще го запомним с усмивката му, с родопското му гостоприемство и с безкрайния му оптимизъм. Несъмнено хора като него, запазили характерните за българина добродетели, е имал предвид народопсихологът Иван Хаджийски, за да напише великолепния си труд „Оптимистична теория за българския народ“.

Ако стойностните му изследвания, множеството му публикации са венец на научната и краеведческата му дейност, то сп. „Родопи“ бе неговата свидна рожба. Тези, които го познаваха отблизо, знаеха, че е много тясно свързан с журналистиката. Школувата, която бе получил при работата си из

местните вестникарски издания като „Родопски устрем“ и „Родопски вестни“, го бе изградила като добър журналист, но и така го бе заразила, че любовта му към журналистиката бе факт. След спиране издаването на сп. „Родопи“ в края на миналия век, се почувства една празнина в периодиката, издавана и посветена на Родопите. Появилите се нови вестници, а и списания, не можаха да го заместят. За разлика от повечето нашенци, дори способни журналисти, които предпочитаха да се вайкат и да страдат по загубата, Христо Гиневски се захвана с идеята да възроди списанието и успя. Не е за вярване, но сп. „Родопи“ бе възстановено точно тук, в Смолян,

през 2002 г., в един от районите на България, които не се включват в групата на напредналите в икономическо отношение. Отначало повечето хора погледнаха скептично на тая нова поява с мисълта, че скоро ще изчезне, както се е и появило. Но не би. То оцеля в много трудни от икономическа гледна точка времена, благодарение на предприемчивостта и борбеността на своя създател. Съпричастните към работата на Христо Гиневски знаят колко усилия хвърляше той да обезпечи финансиране на изданието, да осигури абонамент, да балансира в подбора на материалите за всеки брой така, че да имат свое място и строго научните публикации, и тия с на-

учнопопулярен характер; да бъдат отразявани важни теми, свързани с обществения живот в Смолянско. По тоя начин новото списание „Родопи“ изгради свой облик и намери своето водещо място сред периодичните издания в Родопите, свързани с родопската, а и с тракийската тематика. Преди няколко месеца Христо Гиневски ни събра да отпразнуваме 15-годишнината на списанието в седалището на филиала на ВСУ „Черноризец Храбър“ в гр. Смолян. Събитието бе почетено от ръководството на висшето учебно заведение, както и от представители на държавната власт в гр. Смолян. Всички участници, включили се в дискусиата на проведеното обсъждане, отбелязаха важната роля, която играе списанието в обществения живот на Смолян и района.

НИКОЛА ДАМЯНОВ –
ГЛ. РЕДАКТОР
НА СП. „RHODORICA“

САКРАЛНИТЕ ХРИСТИЯНСКИ МЕСТА В СРЕДНИТЕ РОДОПИ

„Пространственият календар на Средните Родопи“ – така доц. д-р Красимир Стоилов, един от основателите на Катедра по етнология в Историческия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“, е озглавил новата си монография. Тя е резултат от задълбочено етнологично изследване на намиращите се в централната част на планината параклиси, църкви и християнски топоними, които авторът е събрал в една обща картина, представяваща своеобразен календар на пространствено откритите светийски култове. Картографиран върху съвременната селищна мрежа, проученият от Красимир Стоилов сакрален календар, покрива територията на Смолянска духовна околия, която включва общините Смолян, Чепеларе, Рудозем, Мадан, Златоград, Неделино, Девин, Борино и Доспат. Основният мотив да се спре на тази селищна агломерация, споделя авторът, е обстоятелството, „че още от ранното средновековие (когато се формира като църковно-административна единица) тя почти не променя границите си, следващи очертанията на Средните Родопи“. Обърнато е особено внимание на покръстването на родопските траки (края на IV – началото на V в.); на прякото влияние на християнската празнична система и стратегията на светите отци при нейното създаване; на мотивите на новопокръстените при избора им на култове към светци и изграждане на храмове в тяхна чест; и на мястото на тези култове в храмовата живопис. След краткото авторско въведение, съдържанието на монографията е в две части, послеслов, литература и приложение, на които ще се спра накратко.

Част I е озглавена „Християнството в Средните Родопи. Исторически път и материално следи“. Познаващ отлично историята на християнството и неговото разпространение, Красимир Стоилов е един от първите автори, които пишат за неговата повече от шестнадесет вековна непрекъсната история в Средните Родопи. Подлагайки легендарните извори на верификация, той игнорира предположението, „че по време на краткия си престой на Балканите ап. Павел посещава Родопите“. Радетел на интердисциплинарния научен подход, авторът използва резултатите от археологическите разкопки на ранното храмово строителство, организирани и проведени от специалисти на Регионален исторически музей – Смолян. Това му помага да подкрепи с

веществени извори казаното в поемата на еп. Павлин Нолански „Покръстването на бесите“, в която с възхищение описва как колегата му Никита от Ремесиана покръства исконното тракийско племе беси в Средните Родопи: „Хвала тебе, Никита, добри рабе на Христос! Той ти даде дар да превръщаш камъните в звезди и да съзиждаш храмове от живи скали“. Тези думи, заключава доц. Кр. Стоилов, са в пълен синхрон с хронологията на християнската архитектура от края на IV и началото на V в., появила се в непроходимите труднодостъпни и сравнително изолирани средни части на Родопите...“.

Няма друг български учен, който да е проявил толкова траен и задълбочен интерес към християнското археологическо наследство в Средните Родопи. Доц. Кр. Стоилов познава в детайли проучените от мен повече от 30 отделни обекта и комплекси. Той се включи и взе пряко участие в редовните и спасителни разкопки, продължили повече от четвърт век в края на миналото и началото на настоящото столетие. Това му дава основания да заключи, че „в хода на своите нашествия варварите разграбват и разрушават много християнски храмове в планината. Първи стават жертва големите базилики и манастири – факт доказан безспорно от археологическите проучвания в землищата на гр. Смолян, с. Гела и с. Барутин... Езичниците, колонизирали Родопите, се оказват в пълно християнско обкръжение, превръщайки се бързо в обект на Християнската политика, следвана от Византия.“. Освен това, продължава авторът, „новите заселници не разрушават изцяло създадената в планината християнска култова мрежа. Тя оцелява и след сравнително бързото им християнизация те я припознават като своя и пристъпят към нейното допълване, а защото не и към възстановяване на стари паметници“. Това предположение авторът из-

казва по време на разкопките на култовия комплекс „Долна Бартина“ (езическо светилище, биритуален некропол, раннохристиянска гробница, трикорабна базилика...). С помощта на неговия етнологичен анализ идентифицирахме допълнително пристроените непосредствено до югозападната страна на базиликата: кръщелно, помещение за новооглашените и място за съхраняване на донесените от новопокръстените дарове за църквата.

По време на разкриването на малката черквичка в крепостта Девинско градище, построена синхронно, едновременно с крепостта, абсидата на която е неразделна част от крепостната стена, Кр. Стоилов изказа предположение, че е логично и в другите крепости на Среднородопието да има черкви. Мотивира се с късноримската и ранновизантийската политика за християнизация на изконните траки в планината, като едно от средствата за приобщаването им към империята и укрепване на нейните граници. Това му предсказание скоро се потвърди при проучването на крепостта край с. Кошница, в южния двор на която колежата Д. Дамьянов откри черква – два пъти преизградена. Твърде възможно е при окончателното разкриване на Смолянската крепост и в нея да бъде открит християнски храм.

янский храм.

За да бъде по-пълнен образът на етнолога Кр. Стоилов, да могат читателите родопчани да разберат резултатите от работата му за проучване на пространствения църковен календар на Смолянска духовна околия, ще съобщя и това, че той „зариби“ (изразът е негов) с темата Християнски Родопи няколко випуска етнологи от Исторически факултет на СУ „Св. Климент Охридски“, провеждайки лятната им практика в общините на Смолянска област. Като завеждащ Катедра по етнология, в сътрудничество с Дружеството на ар-

хеолозите и историците в Смолян (ДАИС) и Академичното етнологично дружество (АЕС), създадено от неговите възпитаници, Кр. Стоилов заведе студентите си на най-значимите християнски църкви, параклиси, местности... Те събираха подемен археологически материал от повърхността на терена, много от тях участваха в спасителни разкопки и сондажи. Учителят има вече много следовници, които разработиха, спечелиха и изпълниха проекта на АЕС „Нека всички разберат (за) другостта“, посветен на инициативата на Европейската комисия и съвета на Европейския парламент за обявяване на 2007 г. за Европейска година на равните възможности за всички. Резултатите от проекта студентите публикуваха в специален брой на научното списание на ДАИС „Rhodopica“, чието съдържание бе високо оценено от Министерството на труда и социалната политика и ангажираните европейски институции. Говорейки за достойнствата на теренната научноизследователска и педагогическа работа на доц. Кр. Стоилов ще спомена още един показателен факт, че научен редактор на монографията му „Пространственият календар на средните Родопи“ е Милена Колева-Звънчарова, негова възпитаничка, дългогодишна съорганизаторка на

студентските експедиции в Родопите, сега изтъкнат етнолог и турколог.

Нека се върнем на съдържанието на представяната монография. Втората ѝ част е посветена на култа към светците и има два раздела: „Пространствения календар на Средните Родопи“ и „Светците под небесния купол на Божия дом“. В първия раздел към известните писмени и археологически извори авторът прибавя и „етнографски данни, извлечени от християнската топонимия и храмовото строителство, които са посветени на избрани от вярващите култове“. Още в началото на този раздел, носещ основното съдържание на монографията, авторът излага констатираната и документирана от него особеност на среднородопската сакрална мрежа, характерна с вписване в християнските култове на обреди от стопанския народен календар. И става ясно, че среднородопският пространствен календар е не толкова „отражение на естествената астрономическа последователност на сезоните, а на характерните за тях климатични условия, позволяващи извършването на отделни стопански дейности“. За това свидетелстват и приведените количествени данни, които делят годината само на лято и зима. Такова деление има и т. нар. „празнокуша“ (пръчка календар) от Широколъшки район. На нейната „летна страна“ (от Гергьовден до Димитровден) са „нарязани“ знаците на 43 празника, а на „зимната страна“ те са почти на половина (24).

Интерес представлява повествователският подход на доц. Кр. Стоилов. Назоваването на светите места и построените в техните предели черкви и параклиси не е само статистика, но и място да се срещнат с митологията и агиографските (житийни) сведения за тях и приноса на родопското население за доизграждане представите за светиите. Ще приведа пример със св. Илия (20 юли), представен от 25 параклиси, 4 църкви и 31 топонима, известен в много среднородопски села с прозвището Старият светец. Той „е един от първите светци, чийто култ е откритен вероятно още в началото

на V в. ... Приело вярата в Христа, родопското население изгражда представата си за св. Илия от богослужението и от преданията за неговия живот, обвит в митове...“ В близкото минало населението от Девинския край, и християни и мюсюлмани, не пропускаше да се изкачи на неговите високи скалисти оброчи и параклиси, палеше свещи, раздаваше жито и хляб, за да умилостиви гръмовежда. Когато се задаваше градушка бабите изваждаха железните пиростии от огнищата и ги туряха „с краката нагоре“ под улциците на къщата, за да не се превърне поройният дъжд в градушка, а момите със същата превантивна цел с молитви обикаляха в кръг стопанското землище на селото. Но ако при все това от небото вече падат ледени зърна, се намесват младите булки, които според традицията „прокарват през пазвата си едно от тях, молейки се на св. Илия да прояви милост към труда на стопаните...“

Монографията на доц. д-р Кр. Стоилов е своеобразна библия на Средните Родопи. Тя трудно може да се представи във вестникарска бележка, защото нейният научен принос е многопосочен, съществен и има национално измерение. Авторът е открил и показал оригиналния принос на родопчани в пространствения християнски календар, който те имат през късната античност и всички етапи на Средновековието. Това прави монографията му много полезна не само за научни работници, но и за широк кръг читатели. Особено нужна е тя за родопчани от Смолянския край, които ще намерят в нея и приложение на пълен поселищен опис на черквите, параклисите и топонимите, техния строеж по години, датите на съвременния църковен календар и други данни, резултат на всеобхватното проучване, извършено от автора.

В заключение ще прибавя, че книгата „Пространственият календар на Средните Родопи“ на доц. д-р Кр. Стоилов съдържа интересна информация и за свободата, с която родопчани изграждат и изписват своите храмове.

ТУРСКИЯТ ГЕНОЦИД НАД БЪЛГАРИТЕ ОТ БУЛГАРКЪОЙ

ПЕТЪР ШИЛЯНОВ,
ЧЛЕН НА ТРАКИЙСКО
ДРУЖЕСТВО „ОДРИНСКА
ЕПОПЕЯ“ – СТАРА ЗАГОРА

Продължава от предишния брой

Още с идването им те са били наредени нагъсто в няколко редици върху широката пясъчен нанос край реката до моста. На десетина метра пред тях са били построени вървожени войници. Било неделен ден, по обяд юлското слънце силно препичало, било много горещо и задушно. Настъпила тягостна тишина. Всички били в напрегнато очакване. Душите на българкевските мъже били изпълнени с тревога и страх от неизвестното, предчувствали, че с тях ще се случи нещо ужасно. В тези няколко злокобни минути на гробовна тишина те с ужас разбрали, че са хванати в зловещ капан, от който няма спасение. Нямащо е никакви речи, никакви разяснения за „бъдещия ред“. Вместо това прозвучала зловещата команда „Огън бий!“ и веднага с оглушителен трясък проехтели пушечни залпове и картечни откоси, насочени срещу мъжете на Булгаркьой. Изпадали гордите мъже на Булгаркьой и покрили земята с мъртвите си тела. Войниците доубили тежко ранените, но все още живи, с изстрели и шикове. След това събрали труповете на куп, залели ги с газ и ги запалили. Дни наред над околността се носела миризмата на изгоряло човешко месо. Тези горди и родолюбиви мъже не са имали никаква вина, те са били избити само за това, че са били българи. От тази зловеща касапница успели да се спасят по чудо само 8 души, двама от които са мои роднини (единият е чичо Никола-брат на баща ми, а другият е Киро Вълчев-баща на братовчед ми Кръстьо Киров). Непосредствено след първия залп някои от неулучените и леко ранените се разбягали. Войниците стреляли по тях и повечето са били убити, само осем души се разминали със смъртта. Те успели да се отдалечат достатъчно от моста и да се укрият във върбалациите край реката, където престояли до стъмняването, след което се укрили в околните гори.

Зловещите пушечни залпове край Буйдиновия мост отекнали с оглушителна сила над цялото село. Те хвърлили в ужас изплашените жени и деца. За всички

станало ясно, че там турците избиват техните мъже и синове и че същата участ ще сполети и тях самите. В селото настанала голяма паника. Изплашените до смърт жени, изоставяйки къщите си, покъщината, добитъка, всичко и грабвайки децата си хукват панически към краищата на селото, за да търсят закрила в околните гори и местности. Малка част от жените и трудно подвижните стари хора се изпокрили в къщите си с надеждата, че ще се спасят. Но надеждите им били напразни. След избиването на мъжете, турските войници като кръвожадни зверове нахлули в селото и подложили на нечовешки изпитания жените, децата и старците. Палили къщите, убивали, изнасилвали жените, разграбвали имуществото на селяните. Настанала ужасна трагедия. Ревове, писъци и пушечни изстрели се носели из цялото село чак до вечерта на кървавата неделя. Били убити много жени, деца и старци, като голяма част от тях са изгорели живи в подпалените им къщи, където са се укривали. Особено покъртителна е трагедията с изгорените осем деца, укрити в къщата на Атанас Шумарев. Някои млади жени, за да спасят от поругаване честта си, са предпочели смъртта. Така например Дамяна Коларова, подгонена от турски войници, се хвърля в пламъците на горящата им къща, където изгоряла. Станка Тракошева се хвърлила в кладенец и се удавила. До вечерта в селото не е останал нито един жив негов жител. През цялата нощ селото е горяло и пламъците са озарявали нощното небе. Оцелелите жители на Булгаркьой, укрити в съседните гори, със съзри на очи наблюдавали как цветущото до вчера родно село гори като факел.

• Карафил Стоянов и Христо Тодоров от с. Булгаркьой и двамата спасили се от общото избиване на мъжете на 7 юли 1913 г.

След като опожарили и разграбили селото, войнички патрули и башибозушки банди започнали да претърсват горите и да ловят изпокрилите се жени, деца и старци. А те, събрани на по-големи или по-малки групи, състоящи се предимно от жени и деца и от някой друг мъж, спасил се по чудо, като подгонени диви животни, се укривали в гъсталаците и усойте. В продължение на 40 дни, криейки се от преследващите ги банди, са се скитали жадни и гладни, дрипави и мръсни. Дни наред не слагали в устата си нищо. Хранели се предимно с жито, което стривали от житните класове, събирани от ожънатите ниви и диви плодове. Много рядко се случвало да хванат някоя коза или кокошка. Особено жестока е била съдбата на майките с малки деца. Децата плачели от глад, майките им нямало с какво да ги хранят. Плачът на децата улеснявал турските банди в откриването на криещите се групи. Това застрашавало живота на всички в групата. Майките се чувствали виновни за това и с голяма мъка са се принуждавали да изоставят невръстните си рожби в гората. По време на преследването из горите са били изоставени около 60 деца, повечето от които са били пеленачета, но имало е и по-големи на 2,3 и 4 години. Повечето от тях са умрели от глад и студ, други са станали жертва на дивите зверове, а трети са били избити от турските банди. Страшна е била трагедията на тези майки, някои от тях, неможейки да понесат огромната мъка се самоубили, други са полудели, а трети до края на живота си са страдали по изоставените си рожби. През тези седмици на криене из горите много деца са умрели от глад, много жени и старци са умрели от болести и изтощение. Всички заловени мъже са били убити, а жените изнасилени. В потвърждение на тези злодеяния е и следният случай: на 17 юли турска банда от 15 войници и башибозуци, дошла от съседното с. Тетекьой, заловила 120 жени и деца, в това число и 24 мъже. Турците ги подкарали като стадо към с. Теслим, което било оставено от населението му преди да бъде нападнато от турската войска. Оставили жените и децата в Теслим, а мъжете закарвали в един дол и ги избили по най-жесток начин с шикове и ятагани.

Сред избитите мъже е и моят дядо Иван Коняров (по бащи на линия), тогава е бил на 52 години.

В началото на м. август турската войска сменя тактиката – прекратява преследването и избиването на бежанците и предприема действия, целящи асимилирането им. На 5 август от гр. Малгара дошла рота от турски войници и започнала да претърсва горите в района и да подканя криещите се да се предадат доброволно, като са ги уверявали, че ще пощадят живота им. Измъчени и изтощени бежанците, останали без всякакви физически и психически сили, загубили всякаква надежда, че могат да оцелеят, започнали да се предават. В продължение на десетина дни са се предали около 1000 души. Всички са били събрани в безлюдното с. Теслим. Там не им е било упражнено никакво насилие. След няколко дни групата бежанци е била отведена в Кешан. Там турските власти ги разпределили на групи от по 10–15 семейства и ги изпратили временно в съседните гръцки села, за да работят и се прехранват като ратаи и надничари. След 3-седмичен престой в тези села, в началото на м. септември, било заповядано от турските власти бежанците да бъдат закарани в Галиполи. На следващия ден всички бежанци били събрани в с. Маврос – близо до Кешан, където пренощували на селския площад и рано сутринта на другия ден тръгнали към Галиполи. Дългата колона от 1030 души – измъчени и изтощени жени, деца и старци потеглила към неизвестното. Плъзнал слух, че ще ги прехвърлят през Дарданелите в Мала Азия и от там в Анадола, за да ги потурчат. Това изпълнило душите им със страшна тревога. Колоната се движела бавно. Изтощени от глад и болести хора с мъка се влачели по дългия път под палещите лъчи на слънцето. Тази тъжна колона са били майка ми и баща ми – тогава още деца, техните братя и сестри, техните майки и техните роднини. Надвечер, когато колоната стигнала до градчето Булаир, била спряна за почивка и пренощуване в една ливада извън града. Изморените от дългия път хора се зарадвали, че ще могат най-после да отдушнат. Но за съжаление вместо спокойна нощ, настъпил истински ад. След като се стъмнило войниците, ковоиращи колоната, тръгнали между налягалите хора

да подбират по-млади жени, за да блудстват с тях през нощта. Вдигнала се голяма олелия, жените се съпротивявали, викали, плачели, майките проклинали насилниците. Независимо от това, турците успели да завлекат настрана десетина по-млади жени и да блудстват с тях през цялата нощ. След тежката и безсънна нощ, рано сутринта колоната отново потеглила по пътя към Галиполи, където пристигнали по обяд. След кратка почивка турците ги качили на няколко гемии и през Дарданелите ги откарали на Малоазийския бряг в турското с. Чардак, близо до гр. Лапсаки. Там били натъкани в помещението и двора на селския хан, на площада пред хана и в шесте вятърни мелници край морето. Всеки ден турците им отпускали по малко хляб, колкото да не умрат от глад. Били са държани в пълна неизвестност за бъдещето им. След около седмица те успели да изпратят писмо до руския консул в Чанаккале, с което го запознали с тежкото си положение и го молели за помощ. След няколко дни руският консул пристигнал в с. Чардак и след като се запознал на място с тежкото положение на бежанците решително настоял пред турските власти да преместят бежанците в гр. Лапсаки, където да им се осигурят по-добри условия за живот, болните да бъдат настанени в болница. Турските власти обещали, но не изпълнили. Преместили бежанците в Лапсаки, но вместо в града ги настанили извън него на едни стърнища, на открито. А било краят на м. септември, времето застудяло, започнали да ваяят дъждове. Хората били без покрив, без завивки, почнали да боледуват, много от болните са умрели там, край бежанския лагер се появили доста гробове. Положението на бежанците станало изключително тежко. Турските власти решили отново да ги върнат в Чардак. Това направили в един дъждовен и студен ден. Бежанците пристигнали в селото надвечер измокрени, гладни, изтощени и там отново ги натъкнали като животни в селския храм и мелниците. В следващите дни турски-

те власти пристъпили към осъществяване на коварния си план за асимилация на бежанците, като започнали да ги изпращат на групи в различни турски села в Анадола. Силно разтревожени от това българкевци спешно изпратили двама свои представители (Д. Киричев и Г. Рупчев) при руския консул в Чанаккале да го запознаят с асимилаторските намерения на турските власти. Руският консул, оценявайки сериозността на въпроса, веднага информирал по телеграфа българското правителство за тежкото положение на бежанците от Булгаркьой и било уточнено да бъде изпратен български параход да ги прибере. И наистина след няколко дни в Чардак пристига българският кораб „Кирил“. Измъчените до краен предел българкевци посрещнали кораба с неопишуема радост. Най-после се виждал краят на нечовешките им страдания. При пристигането на парахода се оказало, че почти една трета от бежанците насилствено са били настанени в някои села на Анадола. Представителите на българското правителство, дошли с парахода, остро реагирали пред турските власти и решително настояли изпратените в Анадола бежанци незабавно да бъдат върнати. Турците макар и с неохота в продължение на два дни върнали всички бежанци. На 25 октомври 1913 г. параходът с качените на него оцелели от турския геноцид българкевци, напуснал омразната страна и се отправил към майка България. При пристигането му в гр. Варна от него слезли 1000 души, т.е. половината от населението на Булгаркьой преди погрома.

При написването на настоящата статия използвах следните източници: 1. Спомените на моите родители и роднини, които са били непосредствени участници в събитията; 2. Книгата на моя братовчед о.з. майор Кръстьо Киров (с партизанско име Горан) „Дългата пътека“, изд. „Обнова“, Сливен, 2009 г. 3. Книгата на Никола Шумарев „Низ ужаса на пламъците“, изд. „Макростудио“, София, 2010 г. 4. Книгата на проф. Любомир Милетич „Разорението на тракийските българи през 1913 г.“.

• Мария Иванова от с. Булгаркьой избяла три сина и дъщеря

ПОЧИТ КЪМ НАРОДНИТЕ БУДИТЕЛИ

МАРИЯ НИКОЛАЕВА

И тази година членовете на тракийското дружество в Ямбол отбелязаха 1 ноември – Деня на народните будители край гроба на своя съгражданин Ради Иванов Колесов. Този път поклонението се осъществи съвместно с пенсионерския клуб „Г.

Дражев“, чийто патрон също е признат за народен будител. Той е осъден от турските власти и обесен заради бунтовната си дейност.

В двора на храм „Св. Троица“, където е погребан Ради Иванов Колесов, се събраха ямболци, които с присъствието си доказаха, че никога не е забравен, нищо не е заб-

равено. Заупокойна молитва направи отец Жельо – енорийски свещеник на храма. Той напомни две съвпадения между живота и дейността на Ради Иванов Колесов и Васил Левски: двамата са родени в една и съща година – 1837 г., и двамата са осъдени от турската власт на смърт. За ямболския бунтовник обаче се застъпват богати ямболци. Те събират пари и плащат откуп на турските власти, което става причина смъртното му наказание да бъде заменено със затвор.

В кратко слово секретарката на тракийското дружество Русана Щилиянова

припомни живота и делото на Ради Ив. Колесов, като не пропусна да спомене и други ямболци, приети от обществеността за будители: Георги Драгнев, даскал Атанас Кожухаров, учителствалият в Ямбол Добри Чинтулов и др.

Със запалени свещи и отрупан с цветя и венец от читалище „Пробуда“ оставиха признателните ямболци гроба на своя виден съгражданин. След това всички се присъединиха към общоградското тържество, която се проведе на централния площад „Освобождение“ пред барелефа на Ради Ив. Колесов, поставен на стената на читалище „Съгласие“.

В ХАСКОВО – ИЗЛОЖБА ЗА ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИТЕ НА ЕВРОПА

ЗЛАТКА МИХАЙЛОВА

Читалище „Тракия – 2008“ и тракийското дружество „Георги Сапунаров“ в Хасково подредиха изложба под наслова „Опознай Европа“. Поводът е предстоящото председателство на България на ЕС. Подкрепа за организирането оказва информационен център „Европа Директно“ – Хасково.

Изложбата показва географски карти, албуми, дипляни, пощенски картички, пътеводители и символи на европейски столици и градове, сувенири. Те са от лични колекции на членове на тракийската организация, пътували из Европа. Представени са информационни материали за интересни обекти в Белгия, Франция, Германия, Австрия, с която България ще бъде съпредседател на ЕС. Сред тях са и снимки от Рим, където има паметник на Капитан Петко войвода, от Гърция, където са родните места на бежанци от Беломорска Тракия.

За посетителите домакините на изложбата са подбрали и любопитни факти за Европа.

Интересна е идеята на тази изложба да бъдат показани личните емоции от досега с Европейския съюз, посочи д-р Иванка Душкова от информационния център „Европа Директно“, който предостави разнообразни информационни материали за службите на ЕС за съдействие, за правата ни като граждани на Европа, за Европейският парламент.

МЕЖДУНАРОДНОТО ПОЛОЖЕНИЕ И ТРАКИЙСКИЯТ ВЪПРОС

„Значението и въздействието на актуалните международни отношения в Близкия изток върху Тракийския въпрос“ – тази тема събра членове на дружество „Тракия“ в София и потомци на тракийски бежанци от тракийското сдружение „Национална инициатива „Завръщане към корените“ и „По обратния път на дедите ни“ в конферентната зала на Съюза на тракийските дружества в България. Среща на поколенията. Гости

пък бяха д-р Ваня Стоянова, научен секретар на Тракийския научен институт, Стоян Райчевски, публицист,

историк, водещ на предаването „Прокудени от бащин край“, писателя Светозар Казанджиев, поетесата Елена Алекова. Всички с вълнение

слушаха интересните слова и аналитичния изказ на лектора Емилия-Боряна Славкова, експерт-турколог за историческите факти, актуалността, значимостта и влиянието на международните отношения в Близкия изток и върху Тракийския въпрос. Неминуемо възникнаха много въпроси. Последваха съждения, конкретни

виждания, поздравления, благодарности. Емилия-Боряна Славкова отговаряше подобаващо, от позицията на познавачка на събитията и тяхното неминуемо отражение и сила. Питаха и говориха Никола, Елена, Радослав, Величко Пачилов, Петко Стамболиев, д-р Ваня Стоянова, Елена Алекова... Темата необятна и необхватна. Часове не биха стигнали. Затова всички решиха продължение да има през месеците на очакваната ни зима.

БЛАГОДАРНОСТ

Тракийско дружество „Капитан Петко войвода“ – Димитровград благодари на Управителния съвет на тракийско дружество „Одринска епопея“ – Стара Загора за направеното дарение. Дружеството ни бе подкрепено в много труден момент. Разбира се, че оказаната помощ във финансово измерение има много голямо значение, но за нас е ценен моралния акт. Тракийско дружество „Одринска епопея“ – Стара Загора и тракийско дружество „Капитан Петко войвода“ – Димитровград имат дългогодишни приятелски и съседски отношения. Затова за нас, въпреки гордостта, беше съвсем естествено да се обърнем за помощ именно към дружеството в Стара Загора. Не сме имали съмнение, че те ще се отзоват и ще ни подкрепят, както това е ставало винаги през годините. Тракийците от Стара Загора, напълно безрезервно и безвъзмездно изпълниха устава на СТДБ да бъдат съпричастни и да помагат на тракийци от другите дружества. В това всъщност е смисъла на обединението на дружествата. Ние, тракийците от Димитровград не може да не бъдем благодарни и няма как да не оценим тази толкова нужна и навременна подкрепа.

Благодарим ви приятели!

Тракийско дружество „Капитан Петко войвода“ – Димитровград

ПРАЗНИК НА ХРИСТИЯНСКОТО СЕМЕЙСТВО

За да спазят традицията тракийци от Хасково почетоха Деня на християнското семейство в салона на тракийското дружество на 21 ноември. Инициатор на празника бяха читалище „Тракия – 2008“ и клубовете, които са изградени към него: на любителите на изкуството, на чуждите езици и фолклорната група „Тракийска дъга“.

Интересна беседа за празника изнесе Генка Канева, а жените певици от „Тракийска дъга“ изпяха няколко песни от Тракия. Имаше и богата изложба от кулинарни специалитети: катми, баници, пълнени гушки, саралия, баклава, сладки и др. изработени от жените при клубовете.

Честито!

Централното ръководство на Съюза на тракийските дружества в България и редакционната колегия на вестник „Тракия“ поздравяват рождениците на Съюза през декември:

Димитър Антонов – с. Аврен8 декември 1950 г.

Гарабед Хайребемян – София.....15 декември 1931 г.

Величко Пачилов – София20 декември 1930 г.

Ръководството на Съюза на тракийските дружества в област Сливен честити рождениците дни на своите членове Анка Друмева и Стоян Матушев и им пожелава много здраве и все така всеотдайно да работят за тракийската кауза

Небесната пещера

ВЕНЦИСЛАВ СТАЙКОВ

Навремето имаше една популярна игра в детска и юношеска възраст, която наричахме „развален телефон“. Думата, която първият участник в играта прошепваше в ухото на следващия, така се променяше, че крайният играч изричаше нещо доста по-различно и всички избухваха в неудържим смях.

Някой чиновник навремето чул недочул, че местните наричат скала с трапецовидни ниши и пещера в нея Гоук ин. И така я записал в архивите. Това име се предало и в електронния вариант, докато не се намесели знаещи люде, които поправили наименованието на Гоук ин или Небесната пещера – скала, която хилядолетия е играела ролята на тракийско светилище. След като с моя приятел Иво видяхме мястото отблизо, мога да твърдя, че това име напълно ѝ подхожда.

Когато тръгнахме към това светилище, въобще не предполагам, че ще го намерим толкова лесно. То се намира близо до село Долно Черковище, Хасковска област, след железен мост над река Арда. След този мост пътят се разделя в две посоки – едната към село Странджево, а другата към село Падало и оттам – към пътя за Ивайловград и Крумовград.

Двама гранични полицаи сякаш ни очакваха в края на моста. Току-що бяха спрели кола с двама местни „емигранти“, които ни упътиха подробно накъде да тръгнем.

По черен път трябваше да стигнем до малката река Дишлик дере, която се влива в Арда. И оттам да вървим нагоре по коритото ѝ, докато стигнем до светилището Небесната пещера. Не предполагаме обаче, че тази рекичка ще бъде толкова малка, подминахме я и продължихме напред в очакване да намерим някакво по-

забележително дере, което да се влива в Арда. Знаех за това, бях го виждал при едно от посещенията ми край село Морянци. Именно към него се насочихме с Иво и не след дълго стигнахме до три стари черничеве дървета, където Голямото дере (Коджа дере) се влива в река Арда. Бях почти сигурен, че това ще е Дишлик дере, а след като от другата страна на пресъхналата река пред нас се изправи един каменен исполин, целият нашарен с разни изсичания, сякаш някой великан – коафьор е направил най-дивата скална прическа, вече не се съмнявах, че сме на правилното място.

На мен не ми е писано да нося очила, анцузи и тогя по време на пътешествия. Едните ги чупя или изхвърлям, другите късам, а третите забравям докато снимам. Сега пак се случи това, но ми беше жал най-много за очилата, които изхвъркнаха от шапката ми, докато изкачвам едно много стръмно място, за да стигна до малка пещера или по-точно гробница високо в скалата. Все пак на връщане успях да ги стъпча и въпреки че бяха потънали в кал, ги пхнах в джоба си. Може и да са малко изкривени, но те ще продължават да бъдат другите ми две очи.

Тръгнахме по пътека навътре в коритото на реката, където копривата е над два метра, и не след дълго срещнахме човек, който прехвърляше камъни от стара ограда. Оказа се, че прави това упражнение, за да отвори вход за неговите добичета, които пасяха наоколо. Този човек ни осветли, че светилището е малко по-надолу, откъдето бяхме минали, а това е друго дере.

Не съжалявахме за грешната посока, към която бяхме тръгнали. Как иначе щяхме да стигнем до „рошавата скала“. Пошегувах се с Иво, че дори и нищо вече да не намерим, сме

откриватели на скала, макар и само да е с две трапецовидни ниши. А Иво бодро ми отговори – Две, две, кой ти ги дава!

Така, забавлявайки се, тръгнахме по дерето на Дишлик река. Тя беше много по-малка, но затова пък имаше вода в изобилие. А по оная, грешната, нямаше и капка.

Диш на турски е зъб. Дишлик дере може да се преведе като Зъбатото дере или Зъбатата река. Макар че дере много по-добре подхожда за малка рекичка. От двете му страни скални навеси бяха проточили ту вляво, ту вдясно своите шиши. Вървахме около петнайсет – двайсет минути и стигнахме пред скала, която още отдалече сякаш привличаше погледите. Имаше нещо магнетично в нея. Сякаш някакъв глас ни викаше, а ромоленето на реката, песента на горските обитатели и ехото от възторга на жабите засилваха усещането за още едно райско кътче в Източните Родопи.

Небесната пещера се намира в скала, която преди хилядолетия е била светилище. На една от страните ѝ, която е над водите на Дишлик дере, има запазени около петнайсет трапецовидни ниши. Още десетина са почти изтрети или силно ерозирали. Интересно на това светилище е, че и вътре в пещерата по тавана ѝ има също три добре оформени ниши. За втори път през тази година срещам изсечени трапецовидни ниши вътре в пещера. Досега никой не е споменал, че и в тази пещера има допълнителни изсичания в самото ѝ дъно, за да се оформят две утробы. А голям отвор

над свода на пещерата, който за мен не е дело на природата, а съвсем целенасочено изсичане, ме кара да си мисля, че слънчев лъч може би прониква към утробното дъно при залеза на слънцето. Пещерата и светилището се намират над рекичката Дишлик дере и под пътя, който се вие нагоре към село Падало. Но от пътя е почти невъзможно слизането към скалата. Пещерата е дълга 41 метра.

Колкото и да се стараехме да пазим тишина, обитателите ѝ – прилепи и скални лястовици, се притесниха от нашето присъствие и през цялото време, докато бяхме вътре, се стрелкаха над главите ни. Четири очи от крилцата на пеперудата Пауново око ни гледаха от земята. Птиците си бяха направили угодение с една от най-големите пеперуди в България.

Освен трите трапецовидни ниши вътре имаше най-различни изсичания както по тавана, така и по стените ѝ. А от едно разклонение вдясно можеше да се излезе от нея. Именно оттам Иво се покатери върху самата скала.

Бяхме толкова впечатлени от това светилище, че не ни се излизаше от пещерата. След като си полежахме щастливо на една полянка, потеглихме в търсене на друго интересно място – Голямата Арка. (в. „Нов живот“)

Снимки:
Венцислав СТАЙКОВ

